Publicistica lui Ștefan Aug. Doinaș[1]

Mihaela DOBOȘ[*]

Key-words: *cultural journalism, critical thinking, dramatic chronicle, debate*

Preliminarii

Publicistica lui Ștefan Aug. Doinaș reprezintă un palier distinct, solid și reprezentativ al activității sale, întinzându-se pe aproape jumătate de secol. Ea începe la revista „Teatru", în 1955 − dacă nu punem la socoteală colaborările studențești sporadice din deceniul al cincilea: *Critica literară și sinceritatea poeților*, în revista „Saeculum", *Reveniri și anticipări* și *Despre cameleonism*, în „Curierul literar", precum și câteva note în „Revista Cercului literar" (Popa 2005: 64) − și se încheie la „Secolul 21", în 2002, odată cu moartea poetului. În acest interval se disting câteva câmpuri jurnalistice – publicații, arii tematice, genuri jurnalistice, abordări stilistice – care ilustrează talentul critic al autorului, independența de gândire, finețea analizelor și puterea de argumentație.

Fiind aproape toată viața angajat în presă, pe diverse funcții, Doinaș a căutat să profesionalizeze acest segment al muncii sale intelectuale și, mai mult, să-l transforme într-un mijloc de cunoaștere și de prezență activă în dinamica spiritului și a gândirii din secolul al XX-lea. Cert este că sutele de articole semnate de Ștefan Aug. Doinaș la maturitate − în revistele „Teatru", „România literară", „Contemporanul", „Secolul 20/21", „Manuscriptum", „Curentul", „Tribuna", „Curentul" etc. − nu sunt simple vehicule de informație culturală, ci modelări științifice și eseistice ale unor idei din actualitatea artei, nu vulgarizări pentru publicul larg ale unor evenimente, ci interpretări personale specializate și pertinente. Evitând clișeele de gândire și de exprimare, Doinaș a formulat judecăți de valoare memorabile asupra fenomenului literar românesc și universal, apelând, pentru aceasta, la un aparat conceptual vast și profund, pe măsura culturii sale enciclopedice. Prin articolele sale, a racordat implicit și constant, grație și talentului de traducător, spațiul culturii autohtone la deschiderile modernității europene. Publicistica lui Doinaș este, de aceea, un spațiu viu și febril, o platformă a ideilor în mișcare și în dialog, un model de demonstrație logică, de eleganță stilistică și de virtute intelectuală.

[1] Mulțumiri: Cercetările au fost finanțate din Fondul Social European de către Autoritatea de Management pentru Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007–2013 [proiect POSDRU/CPP 107/DMI 1.5/S/78342].

[*] Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iași, România.

BDD-V2540 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:08 UTC)

Revista „Teatru" – cronica dramatică între *teatral* și *literar*

Prima dintre publicațiile în paginile căreia s-a manifestat substanțial Ștefan Aug. Doinaș este revista „Teatru", la care lucrează ca redactor de la 1 ianuarie 1956 până la 3 februarie 1957, când este arestat pentru „omisiune de enunț". Autorul publică 17 articole, dintre care 14 sunt semnate Ștefan Aug. Doinaș, iar trei cu numele său real, Ștefan Popa[2]. De asemenea, dată fiind pasiunea cerchiștilor pentru teatru, la aceeași revistă publică și Radu Stanca (patru articole), Ion Negoițescu (cinci articole), dar mai ales I.D. Sârbu, și el angajat ca redactor (24 de articole). Tematica acestora este aplicată fenomenului teatral în toate ipostazele sale și problematizată cu mult curaj și spirit critic. Analizând prezența cerchiștilor la revista amintită, Alina Ledeanu o consideră „un episod complex și tulburător" și apreciază că „se constituie, cu toate inerentele tribulații dictate de context, într-un solid curs de teatrologie *sui generis* în care recunoaștem liniile de forță ale proiectului euforionist" (Ledeanu 2011).

Cronica de spectacol − genul jurnalistic practicat de Doinaș la revista amintită − presupune o cultură estetică polivalentă, dat fiind caracterul sincretic al reprezentărilor teatrale. O definire a cronicii dramatice din perspectiva genericității realizează însuși Doinaș într-un articol din 1956, *„Apus de soare" și cronica dramatică*: „Cuprinzând în aceeași privire textul și spectacolul dramatic, cronica este chemată să releve modul și măsura în care *teatralul* – adică contribuția specifică a regizorului ca armonizator al *factorilor spectacologici* – este realizat" (Doinaș 1956a: 26). În articolul *O temă majoră, o realizare minoră*, luând în discuție controversata chestiune a relației dintre text și spectacol, autorul observă lipsa de imaginație a regizorului care, vrând să respecte cu fidelitate textul, și-a anulat „inițiativa creatoare", ceea ce reprezintă un minus al reprezentării. Arta actorului comic este tema sub care se plasează articolul *Învățați-ne să râdem*, în care face o pledoarie pentru necesitatea educării gustului publicului de către spectacolul de teatru. Piatră de încercare pentru orice regizor, dramaturgia lui Shakespeare i-a prilejuit cronicarului dramatic exprimarea unor puncte de vedere, deseori inedite, asupra variantelor de reprezentare alese de oamenii de teatru. Având ca premisă convingerea că *Shakespeare obligă!* – cum își intitulează o cronică − Doinaș pornește de la explicarea semnificațiilor textului și ajunge la comentarea „deschisă" a spectacolului: *Romeo și Julieta* la Teatrul Național din Iași, *Cum vă place*, montată de Teatrul Municipal din București, *Mult zgomot pentru nimic*, Teatrul Tineretului. În ceea ce privește explicarea mecanismelor comicului, dialecticii tradiționale aparență − esență, autorul îi asociază un dublet mai apropiat de ideea de spectacol: mască – figură (*Între mască și figură*, 1956). Un tip cu totul special de comic identifică în teatrul lui Mihail Sebastian, care ar rezulta din tensiunea între intenție și act: dorința de evadare din universul provincial într-o lume fără contur (cosmosul antic, o insulă, durata pură, indeterminată, o stea), care nu se materializează însă în acțiune și nostalgia personajelor, care este o stare pur lirică (*Nostalgia și comicul personajelor*, 1956). Comicul se naște, în aceste condiții, tocmai din faptul că eroii

[2] Menționăm că pentru perioada cât este deținut (1956–1957), numele lui Doinaș este eliminat din indicele bibliografic al revistei, rămânând doar titlurile spectacolelor prezentate și numerele în care pot fi găsite cronicile.

BDD-V2540 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:08 UTC)

nu fac nimic pentru a se scutura de „zdrențele" existenței lor prezente și cad mereu în gol, mecanic și repetitiv. Cronica *Omenescul personajelor* (1956) are în vedere reprezentația comediei lui Victor Ion Popa, *Tache, Ianke și Cadâr* pe scena Teatrului de Stat din Pitești, în care autorul propune cititorului o analiză stratificată a textului în relație cu spectacolul, prin surprinderea gradării „planurilor de adâncime" ale acestora.

Artă de sinteză, teatrul își poate subordona coregrafia ca element complementar al spectacolului, relație asupra căreia se oprește autorul în articolul *Momente coregrafice în teatru* (1956). Pornind de la principiul sincretismului artelor, Doinaș îl motivează istoric și teoretic, argumentând, apoi, necesitatea constituirii imaginii centrale a spectacolului prin apelul la „valori nespecifice, accesorii", cum este, în acest caz, dansul. Condiția o reprezintă, însă, ca dansul să pornească de la „spiritul operei dramatice", pe care să îl traducă într-un alt limbaj, ceea ce reușește balerinul Stere Popescu în *Fântâna Blanduziei* (Teatrul Armatei) și în *Volpone* (Teatrul Muncitoresc CFR). La polul opus se află anecdoticul din *Mult zgomot pentru nimic* (Teatrul Tineretului), constând în reluarea coregrafică a situațiilor din piesă, dar fără a le adânci.

În articolul *Să nu anticipăm!*, Doinaș își propune să dezbată, pornind de la reprezentația piesei *Povestea unei iubiri* de Konstantin Simonov (Teatrul Național din Craiova), mijloacele de care dispun regizorul și interpretul – semnalăm faptul că autorul rareori întrebuințează cuvântul „actor" – pentru a exprima mișcarea eroilor între „praguri sufletești". O primă modalitate o reprezintă gradarea emoției și dozarea psihologică a reacțiilor, deoarece „a oferi dintru început datele psihologice la care trebuie să se ajungă abia la sfârșitul piesei înseamnă a anula evoluția interioară a personajului" (Doinaș 1956c: 86). Este necesară, apoi, învestirea cu „rezonanță dramatică" a fiecărui cuvânt sau gest, care trebuie să se repercuteze asupra receptorului-spectator prin lupa acelui „patos interior" ce trebuie făcut sensibil, pentru ca „drama surdă" să capete glasul semnificației.

Fiind, prin vocație și formație, mult mai apropiat de literatură decât de arta spectacolului, Doinaș transformă de multe ori cronicile sale în eseuri de critică și de teorie literară, în sensul că ignoră aproape reprezentația – mai ales dacă aceasta nu surprinde prin nimic – și se concentrează asupra textului dramatic. Astfel, cronica teatrală *Pe linia satirei românești*, deși este prilejuită de reprezentația piesei rebreniene *Plicul* – la care autorul se referă succint în ultimul paragraf al articolului, prin aprecieri generale ca „spectacol corect", cu o „distribuție potrivită" – are valoarea unui studiu comparativ de critică literară. Doinaș realizează o lectură în palimpsest a piesei lui Liviu Rebreanu, în care găsește o reprezentare a lumii caragialiene din *O scrisoare pierdută* trecută prin filtrul interpretativ al unui scriitor ardelean: „Căci personajele din *Plicul* sunt reprezentative nu atât pentru societatea ardeleană, cât pentru modul cum un scriitor ardelean a văzut universul moral al unui predecesor" (Doinaș 1956b: 72). În aceeași categorie de articole se situează *Piese „directe" și „indirecte"*, publicat în primul număr din 1956 la secțiunea „Meridiane", în care autorul valorifică sugestiile lui Brecht referitoare la clasificarea dramaturgiei în cele două categorii menționate în titlu. Reținem, de această dată, concesiile de limbaj și de interpretare pe care Doinaș – proaspăt angajat în redacția

BDD-V2540 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:08 UTC)

revistei – le face momentului politic, vorbind despre „un teatru care să contribuie la formarea unui om nou” (Popa 1956: 103).

O direcție tematică inedită a cronicilor dramatice doinașiene este reprezentată de teatrul radiofonic, asupra căruia se oprește în articolul *Dincolo de documentar – la viață*, semnat Ștefan Popa. În 1957 Doinaș are doar două apariții în revistă, dintre care una (*O alternativă*, nr. 1/1956) este răspunsul sarcastic-explicativ la un articol din ziarul „România liberă” (*Negru pe alb*, în „România liberă”, anul XIV, nr. 3786, duminică 9 decembrie 1957, p. 2), semnat de un anonim și ignorant „Lector”, în care redactorii de la „Teatru” și „Contemporanul” sunt „acuzați” în mod hilar de invenție lingvistică, deoarece folosesc în articolele lor termeni precum *obsesiv, intelectiv, intenționalitate, concretețe*. Al doilea articol este cronica spectacolului *Marele bijutier*, realizat de Teatrul de Stat din Bacău, la care autorul remarcă decorul semnat de Liviu Ciulei ca fiind unica realizare notabilă a spectacolului.

În concluzie, deși postul de redactor la revista „Teatru” a reprezentat, în primă instanță, un compromis al tânărului intelectual din provincie care căuta în București o slujbă pe măsura pregătirii sale universitare, munca desfășurată de Doinaș s-a remarcat prin competență și profesionalism. De la un număr la altul, articolele lui au câștigat temeinicie științifică și siguranță jurnalistică, încât astăzi pot fi considerate, privind retrospectiv, un moment de referință în istoria presei culturale românești din deceniul al șaselea, în componenta teatrală. În același timp, autorul a știut să se țină departe, cu foarte puține și discutabile excepții, de jargonul ideologizant al timpului, alegând să prezinte în general piese clasice, cu un suport textual generos din punct de vedere estetic. Toate cronicile lui Doinaș au o dominantă teoretică evidentă, nefiind simple glosări ale reprezentațiilor. Ele sunt construite ca motivări ale unui principiu sau ale unei teme din sfera științei spectacolului/a regiei/a artei actorului etc., ceea ce face din ele un câmp de reflecție solid, din care poate fi extrasă, pas cu pas, concepția autorului – și el dramaturg – asupra relației dintre opera dramatică și valorizarea sa scenică. În majoritatea articolelor, autorul dezvoltă opinii originale asupra temelor abordate și demonstrează că are o cultură dramatică și teatrologică largă și profundă. Totodată, cu o dezinvoltură jurnalistică și un spirit critic surprinzător pentru un nespecialist, face sugestii regizorilor, le amendează greșelile, compară diversele soluții scenice și emite judecăți de valoare bine argumentate.

„România literară” – mediere critică și dezbatere

Colaborarea lui Doinaș la „România literară” se întinde pe aproximativ două decenii (1970–1990), deși în acest interval temporal și după aceea scriitorul este angajat al revistei „Secolul 20”. Doinaș publică în „România literară” cronici și recenzii ale unor volume de poezie apărute în acea perioadă, puncte de vedere asupra unor teme supuse dezbaterii lumii literare, portrete de scriitori, evocări și amintiri, eseuri pe probleme de teorie literară și de estetică, simple însemnări și reflecții. Remarcăm faptul că unele articole vor fi introduse, ulterior, în volumele de eseuri publicate de autor. De asemenea, autorul este prezent și cu versuri ce vor figura în volumele sale de mai târziu. Pentru a creiona o imagine de ansamblu asupra activității publicistice desfășurate de Doinaș la „România literară” am selectat, după criteriul genurilor jurnalistice, articole ilustrative pe o tematică variată, pe care le vom prezenta succint în continuare.

BDD-V2540 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:08 UTC)

Fără a se încadra în vreuna dintre categoriile de critici literari creionate de Nicolae Manolescu − chiar dacă într-o notă caricaturală − la începutul deceniului al optulea[3], Doinaș și-a consacrat cronicile literare din „România literară" nu atât poeților foarte cunoscuți, așa cum poate ne-am aștepta, cât mai ales acelora aflați, la momentul acela, în preajma debutului. Deși nu toate numele au devenit, în timp, repere ale poeziei românești, credem că recenziile semnate de Doinaș rămân un model al acestui gen jurnalistic, indiferent de destinul „subiectului" în jurul căruia au fost construite. Astfel, articolul *Când spiritul e într-adevăr însetat de real* este dedicat unui volum de versuri semnat de Marius Robescu, *Prezență pură și viscolire* este titlul sub care Doinaș introduce „interregnul" liricii lui Adrian Popescu, Gretei Tartler îi consacră articolul *Alfabet profan și metaforă erudită*, iar *Monotonia și surprizele poetului* este prilejuit de apariția volumului lui Anghel Dumbrăveanu *Iarnă imperială* etc.

La categoria eseuri am încadra articolul *Pentru o nouă „generație" poetică*, publicat în 1979, în care enumeră factorii care se consideră că favorizează, îndeobște, nașterea unei generații („identitatea de idealuri", „afinitățile elective", „reacția la o situație a culturii" sau la un eveniment istoric, „germenii unei noi poetici", „sentimentul unei crize a valorilor" (Doinaș 1979: 4), apreciind că valabilitatea acestora este relativă și adaugă o nuanță personală, referitoare la faptul că existența unei generații este impusă ca o necesitate istorică la un moment dat. Pentru că „Istoria derutează uneori istoria literară" (Doinaș 1979: 4), este posibil ca în aceeași perioadă să coexiste generații diferite, cum se întâmplă la noi în anii '60, când cruda „generație Nichita Stănescu" se afirmă concomitent cu matura „generație 1945".

Segmentul dezbaterilor este strălucit acoperit de două articole de opinie pe tema criticii literare: *Criticii noastre. Obiectivitate și autoritate* și *Critica literară și poezia*. În primul, autorul arată că rolul criticii este de „a întreține viața fără sfârșit a operei, a crea un spațiu cultural propice pentru permanenta ei iradiere axiologică" (Doinaș 1977: 5). Propunând implicit o dezbatere despre teoria și estetica receptării, în prelungirea celei europene începute deja[4], Doinaș vorbește despre necesitatea existenței unui conflict latent între opera literară și personalitatea criticului, o tensiune benefică investigării de profunzime a celei dintâi. În al doilea articol menționat, *Critica literară și poezia*, autorul își exprimă punctul de vedere, așa cum anunță din titlu, asupra adecvării instrumentelor de lucru ale criticii românești la domeniul „variat și fragil, impalpabil și schimbător, captivant și refractar" (Doinaș 1975: 15) al poeziei contemporane. Trecând la erorile pe care le săvârșește critica literară prin inadecvarea analizei la natura textului poetic, Doinaș enumeră trei situații posibile, constatate în practica românească a timpului: „metoda critică a povestirii conținutului unei poezii" − pe care o consieră „primitivă" și

[3] Tipurile menționate de Nicolae Manolescu sunt: „criticul provenit din mediile didactice (nu neapărat universitare)", „iubitorul de *umanități*", „criticul *rafinat*, estet congenital [...] arată o indulgență neașteptată unor scriitori de a doua mână, „redescoperindu-i", „criticul combativ, om al momentului, spirit cultural și lipsit de finețe", „publicistul tânăr" (Manolescu 1972).

[4] Sugerăm că în momentul publicării articolului, în 1977, Doinaș se situa − deși nu citează niciuna din lucrările deja apărute în Europa – între gânditorii români care problematizau actul receptării dintr-o perspectivă fenomenologică, în contextul mai larg al dezbaterilor pe această temă.

BDD-V2540 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:08 UTC)

„ineficientă” −, „lectura parțială” – care trădează „lenea de gândire” a criticului, conducând la etichetări unilaterale și limitative − și „lectura supralicitantă” (Doinaș 1975: 15), manifestată mai ales în cazul tinerilor poeți și pe care el însuși a practicat-o, deși cu bune intenții, de multe ori.

Portretul realizat lui *Ion Negoițescu – poet* rămâne, până astăzi, cea mai fidelă și mai atentă analiză consacrată liricii acestui critic literar, de care Doinaș era legat printr-o veche și trainică prietenie cerchistă. Deși titlul articolului orientează așteptările cititorului către zona lirică a creației lui Ion Negoițescu, autorul nu poate eluda influența gândirii critice a acestuia asupra genezei poeziei, ajungând, finalmente, la constatarea că „critica lui Ion Negoițescu răsfrânge pe poet, în timp ce poetul își făurește o parte a profilului său liric din elementele pe care i le restituie cultura sa artistică” (Doinaș 1970: 14). Consecința acestei duble asimilări este pe de o parte „o poezie densă, cifrată, de un mare rafinament, șocantă adeseori prin hieroglifele ei, mărturie a unui superior gust poetic”, iar pe de altă parte un stil critic „bogat în vibrații lirice” (Doinaș 1970: 14). La secțiunea „Confesiuni literare” Doinaș publică în 1979 o evocare sensibilă a perioadei cerchiste, intitulată chiar *Amintiri de la „Cercul literar” din Sibiu*. Însemnările publicate în „România literară” – care ar putea fi încadrate, datorită asocierii cu un eveniment din viața literară și subiectivității accentuate, la categoria „comentariu” **–** ilustrează preocuparea autorului nu atât pentru actualitatea literară, cât mai ales pentru temele mari ale gândirii poetice. Un exemplu în acest sens este *Anotimpul poeților*, care cuprinde reflecții ale autorului despre rolul poeților în dinamica umanității.

Așadar, în articolele publicate în „România literară”, Ștefan Aug. Doinaș se manifestă ca un critic și un teoretician competent al fenomenului literar, specializat cu deosebire pe domeniul poeziei. Ancorat sincronic în dinamica liricii autohtone, o comentează de fiecare dată documentat, prin raportare la cea universală, ceea ce atestă flexibilitatea gândirii critice și tendința constantă, cu rădăcini cerchiste, de pliere creatoare a „naționalului” la cadențele europene ale literaturii. În calitate de cronicar literar, practică, în genere, o critică de susținere a tinerilor poeți, în care investește încrederea maestrului, convins fiind că are o datorie morală în acest sens. Este sensibil, de asemenea, la toate dezbaterile din actualitatea literară a timpului și chiar le provoacă, devenind uneori ecoul mișcărilor de gândire din plan european. Practică un stil jurnalistic rafinat și convingător, în care ideile fie sunt exprimate direct și tranșant, fie – cel mai adesea −, îmbracă un contur metaforic personal. În consecință, majoritatea articolelor sale nu sunt efemeride repede căzute în uitare, ci piese ale unei viziuni sistemice asupra faptului de cultură, care pot figura, alături de numeroasele lucrări eseistice, în harta generală a gândirii estetice doinașiene.

„Secolul 20”/ „Secolul 21” – enciclopedism și dialog

Periodic de sinteză culturală unic în peisajul jurnalistic românesc, revista „Secolul 21” este spațiul publicistic în care Doinaș și-a desfășurat activitatea în perioada 1969–2002, în calitate de redactor (redactor-şef adjunct, redactor-

BDD-V2540 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:08 UTC)

comentator, simplu redactor) și apoi de director. Publicație de anvergură culturală[5], prestigiul revistei s-a datorat, în timp, și contribuției directe a lui Doinaș − sub forma diverselor materiale apărute sub semnătura lui −, precum și noii viziuni sub care o proiectează ca redactor-șef și apoi ca director. Cert este că enciclopedismul său cultural s-a transferat asupra profilului publicației, care a resimțit, sub coordonarea sa, „acel palpit al modernității" despre care vorbește în primul editorial din 2001, în toate ramificațiile estetice, culturale, științifice și chiar social-politice care compun, în mozaic, dinamica ultimelor decenii ale secolului al XX-lea, respectiv a începutului de secol al XXI-lea.

Repertoriul speciilor jurnalistice practicate de Doinaș la „Secolul 21" se situează în aceeași zonă de confluență a literarului cu științificul și cu informativul, pe care o regăsim și în articolele publicate în alte reviste, adăugându-și, de această dată, componenta dezbaterilor și a schimbului direct de idei, chiar în interiorul fiecărui număr, care reprezintă nota distinctivă a periodicului. Din sfera largă a rubricilor acoperite de autor în paginile revistei și a formatului uneori hibrid al articolelor − editorial, interviu, comentariu, eseu, masă rotundă, recenzie, confesiune, portret etc. – am ales să schițăm în cele ce urmează o direcție pe care o considerăm esențială și definitorie pentru imaginea publicisticii culturale a lui Ștefan Aug. Doinaș și care se caracterizează prin consecvență, ritmicitate și continuitate: editorialul.

Fără a intra pe un teritoriu științific ce nu ne este familiar, menționăm, totuși, că editorialul este considerat în literatura de specialitate „coloana vertebrală" a unei publicații, o formă de expresie a „conștiinței " acesteia, „sub-gen discursiv de autoritate" cu multiple „funcții socio-culturale specifice pentru presă în particular și pentru mass-media în ansamblu: funcţiile de informare și de persuasiune sau funcţia critică, instructivă, de liant social, eventual și cea ludică" (Cvasnîi Cătănescu 2003: 443). Dincolo de încadrarea într-o tipologie jurnalistică anume, funcționând după reguli discursive relativ standardizate – care sunt, așadar, flexibile și adaptabile − editorialul lui Ștefan Aug. Doinaș reprezintă, de fiecare dată, o serioasă și documentată punere în temă a numărului respectiv. Pentru că modelul structural al revistei impunea o temă unică tuturor articolelor[6], tratată pluridisciplinar, dar și transdisciplinar, deschiderea realizată de editorial, indiferent de natura subiectului, trebuia să fie generoasă, stimulatoare și acoperitoare pentru toată suita de intervenții ulterioare. De aceea, fiecare număr al revistei „Secolul 21" este, în fond, o monografie.

Trăsătura generală a temelor numerelor consultate de noi este pe de o parte actualitatea, iar pe de altă parte rezonanța amplă, coborând în vechime către originea

[5] Pentru detalii privin cronologia tematică și conceptuală a revistei vezi și articolul lui Geo Șerban, *„Secolul" lui Hăulică*, în „Observator cultural", nr. 352/2–8 februarie 2012 (http://www.romaniaculturala.ro/articol.php, accesat în data de 22 martie 2012).

[6] Dintre temele numerelor din ultimii 15 ani ai revistei, pe care le-am consultat în vederea documentării, enumerăm: *Bucureștiul* (nr. 4–6/1997), *Balcanismul* (nr. 7–9/1997), *Exilul* (nr. 10–12/1997, 1–3/1998), *Fotbal* (nr. 4–7/1998), *Loc-locuire-poluare* (nr. 1–3/1999), *Goethe* (nr. 4–6/1999), *America* (7–9/1999), *Europele din Europa* (nr. 1–3/2000), *Gutenberg. Computer. Internet* (nr. 4–9/2000), *Ernst Jünger* (nr. 10–12/2000), *Nietzsche* (nr. 1–6/2001), *Globalizare și identitate* (7–9/2001), *Filmul* (nr. 10–12/2001), *Alteritate* (nr. 1–7/2002), *Doinaș* (nr. 1–6/2003).

BDD-V2540 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:08 UTC)

culturilor, navigând emergent către orizontalitatea prezentului și urcând îndrăzneț către viitor, într-o concentricitate ce-și propune nu epuizarea subiectului – lucru, de altfel, imposibil – dar cu siguranță constituirea unui fond referențial bogat și reprezentativ. Se constată, apoi, o stratificare disciplinară a articolelor, fiecare segment de acest tip adăugând, în prelungirea sau ca răspuns la celelalte segmente, o altă fațetă sau o altă perspectivă asupra temei dezbătute. Traiectoriile monografice ale numerelor sunt diverse, urmărind deopotrivă planul conceptual și cel practic, național și universal, sintetic și analitic, teoretic și experiențial etc., în funcție de tema propusă. De fiecare dată, însă, măiestria conceptorilor revistei, conjugată cu talentul și competența colaboratorilor s-au manifestat în delimitarea implicită, oarecum transversală, a mai multor grade de explorare a temei, de la simplu la complex și mai departe, către alte registre de sondare a acesteia.

Poate că exemplul cel mai grăitor − și, totodată, atipic – este, din acest punct de vedere, numărul 4–7 (397–400) din 1998, intitulat simplu, „Fotbal”. Problematica la care conduce această temă-pretext aparent banală este fabuloasă, am putea spune. Este vorba, pe de o parte, de un *background* teoretic substanțial asigurat prin traduceri ale unor fragmente/ lucrări de referință sau prin texte semnate de autori de notorietate științifică și/ sau culturală (Mario Vargas Llosa, Ludwig Wittgenstein, Solomon Marcus, Constantin Țoiu, Fănuș Neagu, D.R. Popescu, Laurențiu Ulici) − jocul ca dimensiune psihologică, gnoseologică și socială a omului, originea, istoria și funcțiile sporturilor, limitele jocului, jocul în domeniul comunicării prin diverse limbi, rolul politic al competițiilor, jocul în știință, jocul ca temă literară, jocul traducerilor, fotbalul și feminismul, jocurile seducției etc. – iar pe de altă parte, de aspectele ținând de circuitul interior al acestui sport: violența în fotbal, relația fotbal – mass-media, sponsorizarea meciurilor, experiențe de antrenori și de comentatori sportivi, meciuri celebre, fotbalul și civismul etc., prezentate de specialiști în domeniu.

Editorialul său, la modul generic, nu face excepție de la această tendință, demonstrând un „*pattern* lăuntric” (Petrescu 1998: 60) al omului de cultură, cu iradieri în toate formele de manifestare prin scris. Deși este conceput ca interfață a fiecărui număr tematic și, de aici pornind, ca punct de plecare către toate palierele revistei, fiind dictat, așadar, de un simbolic *hic et nunc*, editorialul lui Doinaș se sustrage dimensiunii perisabile a oricărui produs jurnalistic, având o valoare științifică, estetică, filosofică, poetică etc. *sui generis*.

În *Bizanțul și viața de vie*, editorial ce deschide numărul intitulat „Balcanismul”, autorul își propune o călătorie prin simbolistica vinului, pornind, aparent arbitrar, de la asocierea blagiană dintre *ortodoxism* și *organic*. Vrând să nuanțeze ideea mentorului său, coboară către conceptul nietzscheian al *dionisiacului* – pe care îl explică istoric și mitologic −, de aici ajunge la „vina tragică” din *Perșii* lui Eschil – ținând de un *hybris* a cărui origine amintește tot de vin − beția naturii și beția puterii ajung a se confunda − și face pasul temporal și filosofic spre creștinism, religie care spiritualizează vinul, devenit „simbol al celeilalte vieți”, „mister organic”. Un articol de strictă specializare poetică, adresat cunoscătorilor domeniului este *Locus poeticus*, editorial ce anunță numărul consacrat temei ”Loc – locuire – poluare”. Scopul autorului este de a arăta superioritatea spațiului, în interiorul imaginarului poetic și nu numai, asupra timpului, categorie filosofică

BDD-V2540 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:08 UTC)

supusă în mod clar evoluției și, implicit, efemerității. *Fascinația Americii* pare editorialul cel mai interogativ din câte a scris Doinaș la „Secolul 21", nu doar pentru că autorul alege o asemenea strategie discursivă și persuasivă, ci și pentru că tipul de civilizație reprezentat de această țară îl intrigă și îl provoacă, totodată, la dezbateri și la supoziții. Până să poarte un dialog pe această temă cu „americanul" Virgil Nemoianu – publicat la rubrica „Arta dialogului", în același număr −, Doinaș face o prezentare a temei în articolul introductiv, pornind de la constatarea că America ne tentează irezistibil printr-o „indenegabilă superioritate". Editorialul *În căutarea Europei* prefațează ineditul număr intitulat „Europele din Europa", lansat în mod oficial în cadrul sesiunii plenare a Parlamentului European de la Strasbourg din iunie 2000. În aceeași categorie tematică se încadrează și un editorial din 2001, scris în contextul atentatelor de la 11 septembrie, din America, cu titlul interogativ și problematizant *Sfârșitul democrațiilor?*

A lăsa în off-side Istoria este un editorial despre raportul individ – istorie, analizat din perspectiva valorii umaniste a sportului ca fenomen asumat ontologic. *Confesiunea unui analfabet cibernetic*, care deschide numărul intitulat „Gutenberg. Computer. Internet" este, pe de o parte – așa cum anunță și titlul − o compoziție subiectivă în care autorul își mărturisește nu doar lipsa de talent computațional, cât mai ales inaderența interioară, de „cybersceptic", la lumea virtuală a internetului, iar pe de altă parte un eseu reflexiv despre viitorul omenirii confiscate de această nouă tehnologie. Ultimul număr din anul 2000 al revistei, dedicat marelui scriitor și gânditor german Ernst Jünger, îi oferă editorialistului prilejul de a vorbi despre *Riscurile personalității*. Ancorată pe deplin în prezentul gândirii și al evoluției societății omenești de la începutul mileniului al treilea, revista „Secolul 21" le propune cititorilor un număr consacrat raportului globalizare-identitate, în introducerea căruia Ștefan Aug. Doinaș semnează un editorial cu același titlu. Artei filmului îi este consacrat editorialul *Ce se va întâmpla cu cinematografia?*, în care autorul avansează ideea existenței unui nou cod artistic, sintetic − am spune un *metacod* sau un *supracod* − care se prefigurează ca fiind specific cinematografiei. Ultimul editorial scris de Doinaș și publicat în revistă după moartea sa, în numărul intitulat „Alteritate" este *Eu și celălalt*, un eseu filosofic în care explorează una din cele mai noi teme ale gândirii universale, cea de *socialitate*, impus de dimensiunea pregnant comunicațională a individului uman.

În lumina considerațiilor despre articolelor prezentate, susținem, într-o concluzie de etapă, că editorialele semnate de Ștefan Aug. Doinaș la „Secolul 20"/„Secolul 21" au reprezentat un aport substanțial al acestuia la consolidarea profilului jurnalistic de marcă al publicației menționate. Trăsături generale precum tematica panoramică, densitatea asociativă, spiritul analitic suplu, discernământul critic nuanțat și stilul elevat fac din editorialele sale adevărate modele ale genului. Activitatea lui Ștefan Aug. Doinaș la revista „Secolul 21" a fost de durată și de substanță, înscriindu-se în parametrii identitari ai publicației. Prin rolurile și funcțiile pe care le-a ocupat în tabloul redacțional, a contribuit în mod direct la construirea și menținerea acestui *brand* din publicistica românească. În numerele consultate de noi, autorul apare cu unul până la șase articole/materiale constând în recenzii, traduceri, comentarii, tablete, analize, editoriale. Ca director, preluând de la Dan Hăulică acest „proiect de cursă lungă" (Șerban 2012), Doinaș a știut să-l mențină

BDD-V2540 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:08 UTC)

deasupra precipitărilor conjuncturale ale timpului și să-i faciliteze, după principiul vaselor comunicante, o și mai accentuată joncțiune cu mediul cultural internațional, respectând și impunând el însuși o scară a valorilor cât se poate de exigentă.

Concluzii

Ștefan Aug. Doinaș a fost un jurnalist cultural talentat, eficient și pasionat. Pentru el, redacțiile revistelor au fost – așa cum mărturisea într-un editorial − adevărate „puncte magnetice" care i-au stimulat creativitatea, dorința de cunoaștere și de comuniune cu ceilalți. Articolele sale reprezintă astăzi un câmp de cercetare fertil, încă neexplorat de specialiști – așa cum demonstrează inexistența surselor bibliografice – a cărui valorificare și valorizare ar conduce, cu siguranță, la o îmbogățire semnificativă a științei jurnalismului cultural românesc.

Bibliografie

Cvasnîi Cătănescu 2003: Maria Cvasnîi Cătănescu, *Retorica textului jurnalistic – cu referire la editorial*, în Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale*, vol. al II-lea, Editura Universităţii din Bucureşti, p. 443–458.

Doinaș 1956a: Ștefan Aug. Doinaș, *„Apus de soare" și cronica dramatică*, în „Teatru", nr. 4, p. 20–26.

Doinaș 1956b: Ștefan Aug. Doinaș, *Pe linia satirei românești*, în „Teatru", nr. 7/1956, p. 70–72.

Doinaș 1956c: Ștefan Aug. Doinaș, *Să nu anticipăm*, în „Teatru", nr. 5/1956, p. 85–87.

Doinaș 1975: Ștefan Aug. Doinaș, *Critica literară și poezia*, în „România literară". Săptămânal de literatură și artă, an VIII, nr. 34, joi 21 august 1975, p. 15.

Doinaș 1977: Ștefan Aug. Doinaș, *Criticii noastre. Obiectivitate şi autoritate*, în „România literară". Săptămânal de literatură și artă, an X, nr. 31, joi 4 august 1977, p. 5.

Doinaș 1970: Ștefan Aug. Doinaș, *Ion Negoițescu – poet*, în „România literară". Săptămânal de literatură și artă, an III, nr. 3 (67), joi 15 ianuarie 1970, p. 14.

Doinaș 1979: Ștefan Aug. Doinaș, *Pentru o nouă „generație"poetică*, în „România literară". Săptămânal de literatură și artă, an XII, nr. 50, joi 13 decembrie 1979, p. 4.

Ledeanu 2011: Alina Ledeanu, *Din nou Arhiva cerchistă*, în „Secolul 21", nr. 12/2012 – 1 Săptămânal de literatură și artă 6/2011, http://www.secolul21.ro/numere/cincizeci/arhiva (accesat în 03 apr. 2012).

Manolescu 1972: Nicolae Manolescu, *Cinci tipuri de critici*, în „Echinox", nr. 5/1972, http://revistaechinox.ro/2010/12/1972-n-manolescu-cinci-tipuri-de-critici (accesat în 12 aprilie 2012).

Petrescu 1998: Liviu Petrescu, *Poetica postmodernismului*, ediția a II-a, Pitești, Editura Paralela 45.

Popa 1956: Ștefan Popa, *Piese „directe" și „indirecte"*, în „Teatru", nr. 1/1956, p. 102–103.

Popa 2005: Mircea Popa, *Începuturile literare ale lui Ștefan Aug. Doinaș*, în „Familia", seria a V-a, anul 41 (141), nr. 3 (472), martie, p. 63–74.

Șerban 2012: Geo Șerban, *„Secolul" lui Hăulică*, în „Observator cultural", nr. 352/2–8 febr. 2012, http://www.observatorcultural.ro/Secolul-lui-Haulica (accesat în 22 mart. 2012).

BDD-V2540 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:08 UTC)

The Journalistic Creation of Stefan Augustin Doinas

Stefan Augustin Doinas's journalistic creation is perceived as a solid, unique and representative chapter of his activity, embracing almost half a century. As he had worked in the media most of his life, Doinas strived to develop this milieu of his intellectual work and, moreover, he tried to turn it into a form of knowledge and of active presence into the dynamics of spirit and of thought from the 20th century. His articles represent a fertile research field, still unexplored by the experts – as it is proved by the inexistence of any bibliographical sources – whose capitalization and pulverization would definitely lead to a meaningful development of the Romanian cultural journalism.

BDD-V2540 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:08 UTC)